

Čeští egyptologové si v Abúsíru připsali další objev. Nalezli Džehutiemhatovu hrobku

Expedice Českého egyptologického ústavu FF UK v dubnu a květnu 2023 uskutečnila v egyptském Abúsíru další část terénního výzkumu šachtových hrobek z poloviny 1. tisíciletí př. Kr. Právě zde archeologický tým objevil hrobku dosud neznámého hodnostáře z doby perské invaze do Egypta. Tato část abúsírského pohřebiště, kde leží věčné příbytky vysokých hodnostářů a vojenských velitelů 26. a 27. dynastie, představuje jedinečný zdroj nových poznatků a informací pro studium a pochopení dějin Egypta v Pozdní a následně Řecko-římské době.

„Jde o bohatě zdobenou šachtovou hrobku střední velikosti,

jejíž majitel, jistý Džehutiemhat, zastával úřad královského písaře,“ upřesňuje Ladislav Bareš, který dlouhodobě koordinuje výzkum abúsírských šachtových hrobek, a dodává, že „*spolu s dalšími objevy z poslední doby, jako je například velká šachtová hrobka generála Vahibremerineita, umožňuje tato nově nalezená hrobka lépe porozumět změnám, které se odehrály v Egyptě i okolních státech v 6. – 5. století n. l.*“

Z hrobky, jejíž nadzemní část byla zničena již v dávnověku, se tak zachovala pouze hlavní šachta (o rozměrech 6,6 × 6,6 metru), na jejímž dně, v hloubce 14 metrů, ležela pohřební komora postavená z vápencových bloků. Zdobená pohřební komora je 3,2 m dlouhá, 2,6 m široká a 1,9 m vysoká. Přístup do ní umožňovala malá, severněji ležící šachta (1,2 × 1 m) a přibližně 3 m dlouhá úzká chodba spojující přístupovou šachtu s pohřební komorou. Ze zatím neznámých důvodů byla tato přístupová šachta z velké části zaplněna několika desítkami zdobených vápencových bloků, pocházejících z rozebrané nadzemní části nedaleké majestátní hrobky generála Menechibnekona.

Pohřební komora je bohatě zdobena texty a scénami. Severní (vstupní) stěnu pokrývá dlouhá sekvence apotropaických říkání proti hadímu uštknutí z *Textů pyramid*. Zajímavé je, že hadi zmínění v těchto magických textech jednak představovali potenciální nebezpečí, jednak mohli sloužit jako mocní ochránci zemřelého a jeho mumie. „*Zatímco vstup do nedaleké Menechinekonovy pohřební komory chránili strážci bran 144. kapitoly Knihy mrtvých, v případě Džehutiemhata hrají tuto roli hadi z Textů pyramid,*“ doplňuje ředitelka Českého egyptologického ústavu FF UK a odbornice na staroegyptský jazyk a texty Renata Landgráfová. Jižní a západní stěnu pokrývá obětní rituál a rozsáhlý obětní seznam. Na stropě pohřební komory se nacházejí vyobrazení poutě slunečního boha oblohou, a to nejprve v ranní a následně ve večerní nebeské bárce. Zobrazení jsou doprovázena hymny na vycházející a zapadající slunce.

Uvnitř pohřební komory pokryté reliéfní výzdobou je umístěn velký kamenný sarkofág, který rovněž nese hieroglyfické nápisy a zobrazení bohů, a to jak vně, tak uvnitř. Vrchní stranu víka sarkofágu zdobí tři sloupce hieroglyfického textu s liturgií 178. kapitoly *Knihy mrtvých*, která je složena z úryvků mnohem starších *Textů pyramid*. Delší strany víka zdobí 42. kapitola *Knihy mrtvých* věnovaná zbožštění částí těla zemřelého, včetně vyobrazení jednotlivých božstev, k nimž je zemřelý připodobněn. Kratší stěny víka pak nesou vyobrazení bohyní Esety a Nebthety, s doprovodnými texty poskytujícími zemřelému ochranu. Na vnějších stěnách sarkofágu se pak nacházejí výňatky z *Textů rakví* a *Textů pyramid*, které částečně opakují říkání, která se objevují již na stěnách pohřební komory. Na dně vnitřní stěny vany sarkofágu je vyobrazena bohyně Západu a její vnitřní strany nesou tzv. kanopická říkání, pronášena touto bohyní a bohem země Gebem. „*Bohyně Západu uvnitř sarkofágu zastupuje ochránkyni, průvodkyni a symbolickou matku zesnulého,*“ vysvětluje Jiří Janák, který v rámci terénního výzkumu analyzuje a interpretuje náboženské a magické texty. Všechny zmíněné nábožensko-magické texty měly zesnulému zajistit bezproblémový vstup mezi blažené a dobře zaopatřený věčný život na onom světě.

Hrobka písaře Džehutiemhata byla objevena téměř prázdná, neboť byla vykradena (podobně jako další hrobky na tomto pohřebišti) pravděpodobně již v 5. století po Kr. Z antropologické analýzy kosterních pozůstatků, kterou provedli přední egyptští odborníci, se podařilo zjistit, že Džehutiemhat zemřel v poměrně raném věku kolem 25 let, nesl znaky jakési nemoci z povolání (opotřebení páteře při sedavém zaměstnání) a trpěl silnou osteoporózou. Posledně zmíněná skutečnost by jej mohla přiřadit do rodiny dalších obyvatel abúsírského pohřebiště šachtových hrobek, u nichž byla tato choroba také potvrzena – např. slavný Iufaa, majitel nedaleké mnohem větší hrobky, jejíž nevylopuená pohřební komora byla objevena v roce 1996.

Je tedy možné, že většina majitelů hrobek pohřbených na této

části abúsírské nekropole patřila do jedné širší rodiny, pevně ukotvené ve vojenské elitě pozdně sajského Egypta. Džehutiemhatova matka však nejspíš pocházela ze zcela jiných kruhů a jiné části tehdejšího Egypta. Její dvě jména totiž lze přeložit jako „Núbijka“ a „Liška“, přičemž to druhé je zapsáno v neobvyklé, nejspíš berberské formě. Podrobná fotodokumentace i analýza nálezů a textů bude ještě pokračovat. Soubor keramiky byl více méně adekvátní velikosti hrobky (s výjimkou sedmi pochodní). Pocházel téměř výhradně z malé severní šachty a sestával především z misek, džbánů či pokliček. Importy byly zastoupeny fragmentárně zachovanou amforou, tzv. „torpedo jar“ z oblasti Syropalestiny, a zdobeným hrdlem chijské amfory. *„Velmi zajímavý je i nález velkého střepu chijské amfory s perfektně vyhlazeným okrajem,“* říká Květa Smoláriková, která je v českém týmu odborníků na egyptskou keramiku i řecké importy, *„protože ho starověcí vykradači nejspíš použili jako lopatku.“*

„Nedávno objevená hrobka hodnostáře Džehutiemhata na abúsírské archeologické koncesi je nejnovějším kamínkem poznání do mozaiky dějin starověkého Egypta na sklonku jeho slávy v Pozdní době, v 6. stol. př. Kr.,“ říká k objevu Miroslav Bárta, ředitel českých archeologických výzkumů v Abúsíru. A dodává: *„Šachtové hrobky představují zvláštní typ hrobek této doby. Vznikly jako specifický pokus staroegyptských elit o renesanci a vycházejí z předobrazu hrobky panovníka Džosera, zakladatele slavné Staré říše, doby stavitelů pyramid v 3. tis. př. Kr.“*

Tento výzkum vznikl za podpory projektu Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě reg.č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734 financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj a účelové dotace MŠMT.

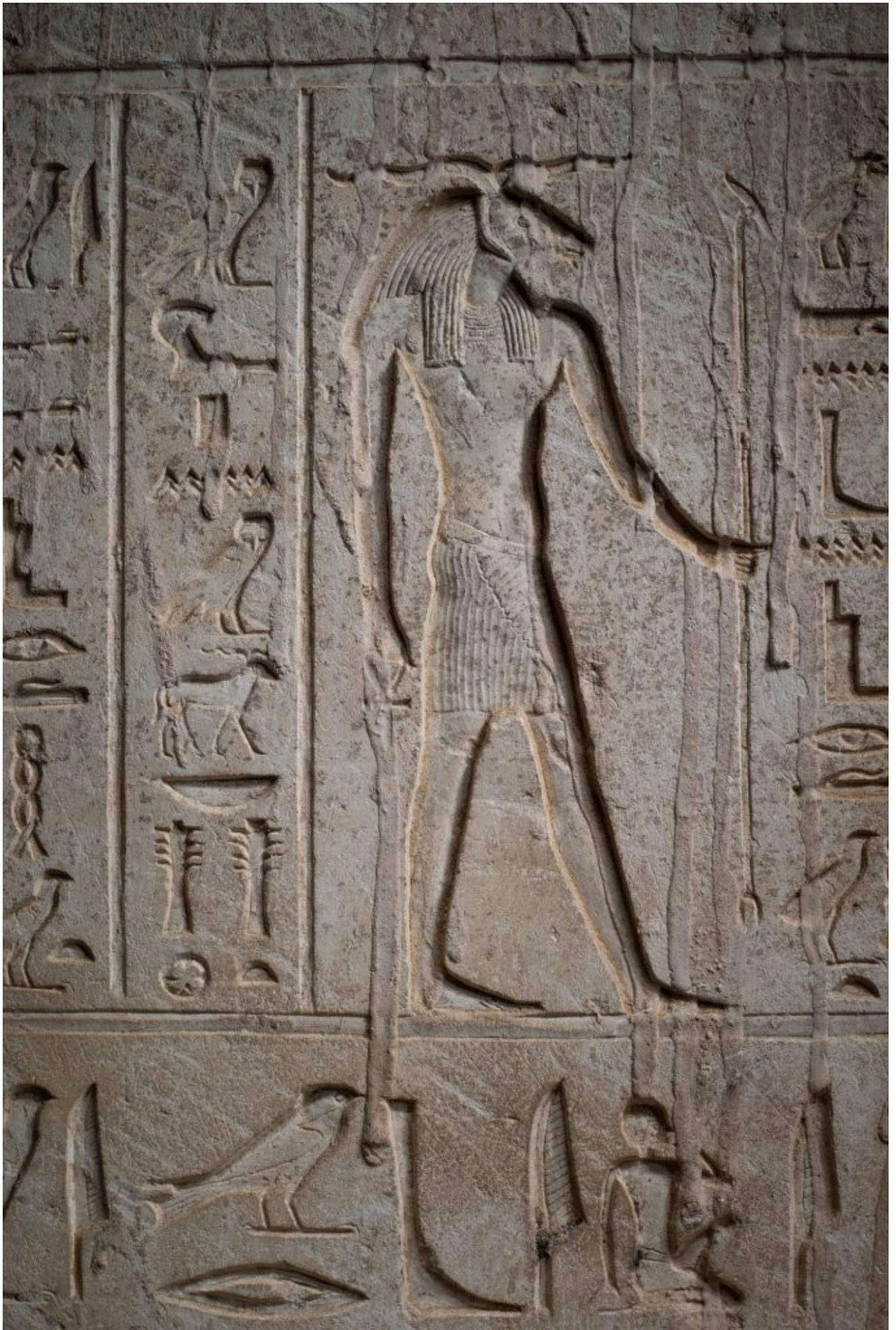

Foto: Petr Košárek, © Český egyptologický ústav FF UK

Obr. 1: Pohled z podzemní spojovací chodby do pohřební komory královského písaře Džehutiemhata.

Obr. 2: Severní stěna Džehutiemhatovy pohřební komory.

Obr. 3: Jižní stěna pohřební komory a víko Džehutiemhatova sarkofágu.

Obr. 4: Pohled dovnitř sarkofágu, kde dříve spočívala Džehutiemhatova mumie na zobrazení bohyně Západu.

Obr. 5: Reliéfní zobrazení boha Banebdžedeta na jedné ze stran sarkofágu.

Obr. 6: Nahrubo vytesaný obraz slunečního boha Rea během jeho noční pouti.

Obr. 7: Kultický pyramidion nebo špička obelisku nalezený v přístupové šachtě Džehutiemhatovy hrobky. Pravděpodobně ale původně pochází z hrobky generála Menechibnekaua nebo jiného

vysokého hodnostáře pohřbeného v Abúsíru.

Obr. 8: Část scény zobrazující řezníky při přípravě hovězích obětí. Původně scéna zdobila nadzemní část sousední hrobky generála Menechibnekaua, ale nalezena byla v přístupové šachtě královského písaře Džehutiemhata.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY